

اٺٺي بايوٽڪ دوائون:

ڇا آهن ۽ ڪيئن استعمال ڪجن

جيڪڏهن صحيح طرح سان استعمال ڪجن ته اٺٺي بايوٽڪ دوائون انتهائي ڪارائتيون ۽ اهم آهن. بئڪٽيريا سبب پيدا ٿيندڙ ڪيترين بيمارين کي ختم ڪرڻ ۾ اثرائتيون ثابت ٿين ٿيون. عام اٺٺي بايوٽڪ دوائن ۾ پينسلين، ٽيٽرا سائڪلين، اسٽريپٽومائيسن، ڪلورام فيني ڪول ۽ سلفا دوائون يا سلفونا مائڊ شامل آهن.

مختلف قسمن جون اٺٺي بايوٽڪ مختلف قسمن جي بيمارين لاءِ مخصوص طريقن سان ڪم ڪن ٿيون. سڀني اٺٺي بايوٽڪن جي استعمال ۾ خطرا ٿين ٿا. جڏهن ته ڪي ٻين کان وڌيڪ خطرناڪ ٿين ٿيون. تنهنڪري اٺٺي بايوٽڪن جي چونڊ ۽ استعمال ۾ وڌ ۾ وڌ احتياط ڪرڻ گهرجي.

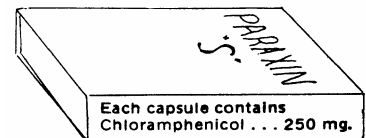
اٺٺي بايوٽڪ دوائن جا ڪيترائي قسم آهن ۽ هر قسم ڪيترين مختلف برانڊ نالن سان وڪرو ٿئي ٿو. جنهن سبب غلط فهمي ۽ مونجهارو پيدا ٿي سگهي ٿو. جڏهن ته وڌ ۾ وڌ اهم اٺٺي بايوٽڪن جي چند وڏن گروپن ۾ ورهاست ڪئي وڃي ٿي.

صفحو نمبر	توهانجي علائقي ۾ ان برانڊ جو نالو	برانڊ جي نالي جو مثال	اٺٺي بايوٽڪ گروپ (جينرڪ نالو)
351	_____	پين وي ڪي	پينسلين
353	_____	پين بريٽن	ايمپيسيلين*
356	_____	ٽيٽرا مائيسين	ٽيٽرا سائڪلين
358	_____	گينٽريسن	سلفا (سلفونامائڊ)
358	_____	بئڪٽيرم	ڪو-ٽراءِ موڪسازول
359, 363	_____	اٽمبسٽرين	اسٽريپٽومائيسن وغيره
357	_____	ڪلورومائيسين	ڪلورام فيني ڪال
355	_____	ارٿروسن	ارٿرو مائيسن
359	_____	ڪيفليڪس	سيفٽلو اسپورنس

*نوٽ: ايمپيسيلين، پينسلين جو اهڙو قسم آهي جيڪو عام پينسلين جي ڀيٽ ۾ گهڻن قسمن جي بئڪٽيريا ماري ڇڏي ٿو.

جيڪڏهن توهان وٽ ڪنهن برانڊ جي ڪا اٺٺي بايوٽڪ آهي پر اها خبر ناهي ته اها ڪهڙي گروپ سان واسطو رکندڙ آهي ته انلاءِ شيشي يا دٻيءَ تي لکيل سنهڙا اکر پڙهي ڏسو. مثال طور: جيڪڏهن توهان وٽ پئراڪسن آيس آهي ۽ اها خبر ناهي ته منجهس ڇا آهي ته سنهڙا اکر پڙهي ڏسو. توهانکي خبر پئجي ويندي ته منجهس ڪلوروم فينيڪول آهي.

هاڻ ساون صفحن ۾ ڪلوروم فينيڪول بابت ڏنل بيان پڙهي ڏسو (ص. 357) توهانکي خبر پئجي ويندي ته اها دوا، ڪن تمام گڻپير مرضن جهڙوڪ: ٽائفايڊ جي حالت ۾ استعمال ڪئي وڃي ٿي. نون ڄاول ابهر پارڙن لاءِ خاص طور تي خطرناڪ ٿئي ٿي.

ڪا اٺٺي بايوٽڪ تيسٽائين استعمال نه ڪجي جيستائين خبر نه هجي ته ان جو واسطو ڪهڙي گروپ سان آهي، اها ڪهڙين بيمارين لاءِ اثر ڪري ٿي ۽ ان جي صحيح استعمال ڪرڻ جا ڪهڙا طريقا آهن.

هن ڪتاب جي ساون صفحن ۾ ائنتي بايوٽڪ دوائن جي استعمال، وزن، پيدا ٿيندڙ ممڪن خطرن ۽ انهن جي اپائڻ جو ذڪر ڪيل آهي. انهن دوائن جي فهرست الف بي وار ترتيب سان ساون صفحن جي مهڙ ۾ ڏني ويئي آهي. توهان گهربل دوا جو نالو ڳولهي ان جو بيان پڙهي ڏسو.

ائنتي بايوٽڪ دوائن جي استعمال لاءِ هدايتون

1. جيڪڏهن توهانڪي ڪنهن ائنتي بايوٽڪ دوا جي استعمال جي صحيح طريقي جي خبر نه هجي ۽ نه ئي اها خبر ته اها ڪهڙين بيمارين جي حالت ۾ استعمال ڪري سگهجي ٿي ته، اها دوا استعمال نه ڪريو.
2. رڳو اها ائنتي بايوٽڪ استعمال ڪريو جيڪا ان بيماريءَ لاءِ سفارش ڪئي ويئي آهي، جنهن جو توهان علاج ڪرڻ چاهيو ٿا. (هن ڪتاب ۾ بيماريءَ جو ذڪر ڏسو)
3. ائنتي بايوٽڪ جي استعمال سبب پيدا ٿيندڙ ممڪن خطرن جي ڄاڻ رکڻ ۽ ڏنل احتياطي اپاءَ اختيار ڪريو (ڏسو ساوا صفحا)
4. ائنتي بايوٽڪ صرف ڏسيل وزن جي پيروي ڪريو. ان جو نه ته گهٽ ۽ نه ئي وڌيڪ وزن ڏيو. ڇو ته، دوا جو وزن بيماريءَ، بيمار جي عمر يا سندس وزن آهر مقرر ڪيو وڃي ٿو.
5. جيڪڏهن ائنتي بايوٽڪ ڪاٺ سان فائدي ٿيڻ جي اميد هجي ته، اهڙيءَ دوا جي انجڪشن هرگز نه هڻڻ گهرجي. انجڪشن رڳو انتهائي ضرورت واري حالت ۾ هڻجي.
6. جيستائين بيماري بلڪل ختم نٿي ٿي وڃي تيستائين ائنتي بايوٽڪ استعمال ڪبي رهجي يا بخار ۽ انفڪشن جون ٻيون نشانيون ختم ٿي وڃڻ کانپوءِ به گهٽ ۾ گهٽ، وڌيڪ ٻن ڏينهن تائين استعمال ڪرائيندا رهو. (ڪن بيمارين جهڙوڪ: سلهه ۽ ڪوڙهه ۾ مريض جي بهتر ٿي وڃڻ کانپوءِ به ڪيترن مهينن ۽ سالن تائين علاج ڪرڻ ضروري ٿئي ٿو. انلاءِ هر بيماري لاءِ ڏنل هدايتن جي پيروي ڪريو).
7. جيڪڏهن ائنتي بايوٽڪ ڪاٺ سان چمڙيءَ تي داڻا نڪري پون، خارش ٿي پوي، ساهه ڪڻڻ ۾ تڪليف محسوس ڪجي يا اهڙي ڪا ٻي خطرناڪ ڳالهه ظاهر ٿي پوي ته اهڙي فرد کي ائنتي بايوٽڪ جو استعمال هڪدم بند ڪرڻ گهرجي ۽ اڳتي لاءِ وري ڪڏهن به استعمال نه ڪجي (ڏسو ص 70)
8. **ائنتي بايوٽڪ دوائون رڳو سخت ضرورت جي حالت ۾ استعمال ڪجن.** جڏهن ائنتي بايوٽڪ جو گهڻو استعمال ڪجي ته انهن جو اثر گهٽجڻ شروع ٿئي ٿو.

ڪن ائنتي بايوٽڪ دوائن جي استعمال ڪرڻ جون هدايتون

1. پينسلين يا ايمپيسيلين جي انجڪشن هڻڻ کان اڳ ايدرئالڊن (ايمپينيفرين) تيار رکجي ته جيئن ائلرجي (ردعمل) پيدا ٿيڻ جي حالت ۾ ان جو اپاءَ وٺي سگهجي (ص. 70).
2. جن فردن کي پينسلين سبب ائلرجي ٿيندي هجي تن کي ان بجاءِ ڪا ٻي ائنتي بايوٽڪ جهڙوڪ: ارٿرومائيسن يا ڪا به سلفا ڏجي (ڏسو ص. 355 ۽ 358)
3. جڏهن ڪنهن بيماريءَ لاءِ پينسلين يا ڪا ٻي narrow spectrum ائنتي بايوٽڪ فائديمند ثابت ٿيندي هجي ته اهڙيءَ حالت ۾ ٽيٽرا سائيڪلن، ايمپيسيلين يا اهڙي ڪا ٻي براهه اسپيڪٽرم ائنتي بايوٽڪ ڏيڻ نه گهرجي (ڏسو ص. 58) نغرو اسپيڪٽرم جي پيٽ ۾ براهه اسپيڪٽرم گهڻن قسمن جي بئڪٽيريا کي ختم ڪري ٿي.
4. ڪلوروم فينيڪول رڳو گنپير يا مومار بيمارين جي حالت ۾ استعمال ڪجي. اها هڪ خطرناڪ دوا آهي، تنهنڪري معمولي بيمارين جي حالت ۾ هرگز استعمال نه ڪجي ۽ نون ڄاول ٻارڙن کي ته ٻنهن نه ڏيڻ گهرجي. (سواءِ وڏي ڪنگهه جي - ص. 313).
5. ٽيٽرا سائيڪلن يا ڪلوروم فينيڪال جي انجڪشن ڪڏهن به هڻڻ نه گهرجي. جيئن ته اهي دوائون ڪجهه محفوظ ۽ گهٽ تڪليف ڏيندڙ ۽ انجڪشن جيتريون يا ان کان به وڌيڪ اثرائتيون ثابت ٿين ٿيون. تنهنڪري وات رستي ئي استعمال ڪرائجن.
6. حامله عورتن ۽ 8 سالن کان گهٽ عمر جي ٻارڙن کي ٽيٽراسائيڪلن ڏيڻ نه گهرجي. جو اها نڪرندڙ نون ڏندن ۽ هڏن کي نقصان پهچائي سگهي ٿي (ص. 356).

7. عام اصول مطابق، اسٽريپٽومائيسن ۽ ٻيون دوائون جن ۾ اسٽريپٽومائيسن پيل هجي، رڳو سلهه جي حالت ۾ ۽ اهي به سلهه جي ٻين دوائن سان گڏ استعمال ڪرائجن (ص. 363) آڏن جي گهرن ڦٽن، اڀيندي سائيس ۽ ڪن ٻين انفڪشنن جي لاءِ جيڪڏهن ايمپيسلين ملي نه سگهي (يا گهڻي مهانگي ملي) ته اسٽريپٽومائيسن، پينسلين سان گڏ استعمال ڪجي. جڏهن ته نزلي، زڪام، فلو ۽ ساهه سرشتي جي عام رواجي انفڪشنن ۽ تڪليفن لاءِ بنهه استعمال ڪرڻ نه گهرجي.

8. اسٽريپٽومائيسن گروپ جون سڀ دوائون (ڪينامائيسن ۽ جينٽامائيسن به) گهڻيون زهريليون ٿين ٿيون. جڏهن اهي هلڪين ڦلڪين تڪليفن لاءِ عام استعمال ڪرائجن تڏهن فائدي بجاءِ وڌيڪ نقصان پهچائين ٿيون، تنهنڪري رڳو ڪن شديد ۽ سنگين انفڪشنن جي حالت ۾، جن لاءِ استعمال ڪرائڻ لاءِ چيو ويو آهي، ڏيڻ گهرجن.

9. ڏهي ڪاٺ سان جسم ۾ اهي ڪارائتا بئڪٽيريا وري پيدا ٿين ٿا جنڪي ايمپيسلين جهڙي ائنتي بايوٽڪ ناس ڪري ڇڏي ٿي. ائين جسم جو قدرتي توازن هڪ دفعو وري عام رواجي ٿي وڃي ٿو. (ڏسو ايندڙ صفحو)

جڏهن ائنتي بايوٽڪ اثراتي ثابت نه ٿئي ته ڇا ڪجي

عام انفڪشنن / بيمارين جي حالت ۾، ائنتي بايوٽڪ دوائن سان مريض کي هڪ ٻن ڏينهن ۾ فائو ٿيڻ شروع ٿئي ٿو. توهان کي جيڪڏهن ائنتي بايوٽڪ جي استعمال ڪرڻ سان فائو ٿيندي محسوس نه ٿئي ته ان جا هيٺان ڪيترائي سبب ٿي سگهن ٿا.

1. بيماري اها ناهي جيڪا توهان سمجهو ٿا. ممڪن آهي ته، توهان غلط دوا استعمال ڪري رهيا آهيو. اصل بيماريءَ کي سمجهڻ جي ڪوشش ڪريو ۽ صحيح دوا استعمال ڪريو.

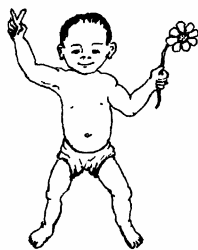
2. ائنتي بايوٽڪ جو وزن صحيح ناهي، اهو هڪ دفعو وري ڏسو.

3. ائنتي بايوٽڪ، بئڪٽيريا لاءِ بي اثر ٿي چڪي آهي (دوا انهن کي ماري نه ٿي سگهي) تنهنڪري، ان بيماريءَ لاءِ ڏسيل بي ائنتي بايوٽڪ دوا استعمال ڪريو.

4. ممڪن آهي ته، ان بيماريءَ کي ختم ڪرڻ لاءِ توهان کي مڪمل ڄاڻ نه هجي، انلاءِ جيڪڏهن مريض جي حالت گڻپير يا خراب ٿيندي پيئي وڃي ته ڊاڪٽر جي مدد حاصل ڪريو.

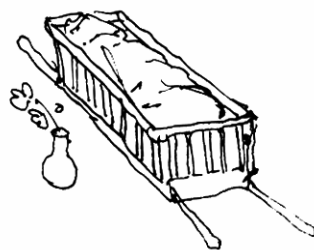
هنن ٽنهي ٻارن کي زڪام هو ...

هي ٻار ڪيئن نيڪ ٿي ويو؟

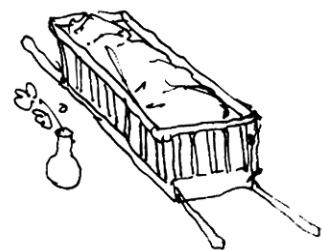
هن کي ڪا به خطرناڪ دوا نه ڏني ويئي رڳو ميون جي رس، سنو ڪاڌو ۽ آرام ڪرايو ويو.

هن کي ڪنهن ماريو؟

ڪلورام فيني ڪول!
(هن دوا جي خطرن ۽ احتياطي اپائن لاءِ ڏسو ص. 357)

هن کي ڪنهن ماريو؟

پينسلين!
(ڏسو ائلر جيءَ جو سڪتو (رد عمل ص. 70))

ائنتي بايوٽڪ دوائن سان زڪام يا ليس ۾ ڪو به فائو نٿو ٿئي.

ائنتي بايوٽڪ رڳو انهن انفڪشنن لاءِ استعمال ڪريو جن لاءِ انهن جي فائديمند ثابت ٿيڻ جي ڄاڻ هجي.

اٺٺي بايوٽڪ جي محدود استعمال ڪرڻ جي اهميت

سڀني دوائن جو محدود استعمال ڪرڻ گهرجي. اها ڳالهه اٺٺي بايوٽڪ دوائن لاءِ ته خاص طور تي ذهن ۾ رکڻ گهرجي جو ان جا ڪيترائي هيٺيان اهم سبب آهن:

1. زهريلو اثر ۽ رد عمل. اٺٺي بايوٽڪ دوائون بئڪٽيريائي جيوڙن کي ناس ڪن ٿيون ته جسم کي به پنهنجن زهريلن اثرن يا اثرن جي رد عملن سبب نقصان پهچائي سگهن ٿيون. هر سال ڪيترائي ماڻهو اهڙين اٺٺي بايوٽڪ استعمال ڪرڻ سبب مري وڃن ٿا. جن جي استعمال ڪرڻ جي ڪين ضرورت نه ٿي هجي.

2. قدرتي توازن جو بگڙجڻ. جسم جون سڀ بئڪٽيريا نقصانڪار نه ٿيون ٿين پر انهن ۾ ڪي جسم جي رواجي طور تي ڪم ڪار ڪرڻ لاءِ ضروري ٿين ٿيون. اٺٺي بايوٽڪ دوائون، عام طور تي نقصان پهچائيندڙ بئڪٽيريا سان گڏ جسم جي ڪارائتن بئڪٽيريا کي به ماري ڇڏين ٿيون. جن کير پياڪ ٻارن کي اٺٺي بايوٽڪ ڏني وڃي ٿي تن کي وات ۾ ورتي، فنڪس يا بيسٽ جو انفڪشن (Thrush ص. 232) ته چمڙي تي فنڪس (242 moniliasis) ٿي پوي ٿو. هن قسم جي فنڪس جي پيدا ٿيڻ جو سبب، اٺٺي بايوٽڪ جو انهن ڪارائتن بئڪٽيريا کي ناس ڪري ڇڏڻ آهي جيڪي فنڪس کي پيدا ٿيڻ نٿا ڏين.

ساڳين سببن ڪري جيڪي فرد ايمپيسيلين يا اهڙيون ڪي ٻيون براد اسپيڪٽرم اٺٺي بايوٽڪ، ڪيترن ڏينهن تائين استعمال ڪندا رهن ٿا ته ڪين دست ٿي پون ٿا. ڇاڪاڻ ته، اٺٺي بايوٽڪ هاضمي لاءِ گهربل ڪارائتن بئڪٽيريا کي به ماري ڇڏين ٿيون. جنهن سبب آڏن ۾ بئڪٽيريا جو قدرتي توازن بگڙي وڃي ٿو.

3. علاج لاءِ مزاحمت. ڊگهي عرصي لاءِ اٺٺي بايوٽڪ دوائن جي محدود استعمال ڪرڻ جو هڪ خاص سبب هي به آهي ته، اٺٺي بايوٽڪ دوائون جڏهن گهڻيون استعمال ڪيون وڃن ته اهي گهٽ اثرائيتيون ثابت ٿين ٿيون.

جڏهن بئڪٽيريا تي هڪ ئي قسم جي اٺٺي بايوٽڪ جو هر هر حملو ٿيندو رهي ته اها وڌيڪ طاقتور ٿي وڃي ٿي، جنهن سبب منجهس ان اٺٺي بايوٽڪ لاءِ مزاحمت پيدا ٿي وڃي ٿي. اهو ئي سبب آهي جو ڪجهه سال اڳ جي پيٽ ۾ هاڻ، ڪيترين خطرناڪ بيمارين جهڙوڪ ٽائيفائڊ جو علاج ڪرڻ ڏکيو ٿيندو پيو وڃي.

ڪيترن علائقن ۾، ڪلوروم فينيڪول، جيڪا عام طور تي ٽائيفائڊ جي علاج لاءِ هڪ بهترين دوا سمجهي ويندي آهي، هاڻ بي اثر ثابت ٿي رهي آهي. جو ڪيترن معمولي قسمن جي انفڪشن لاءِ، جن لاءِ ٻيون ڪيتريون اٺٺي بايوٽڪ دوائون وڌيڪ مناسب سمجهيون وڃن ٿيون يا جن لاءِ ڪنهن به قسم جي اٺٺي بايوٽڪ ڏيڻ جي ضرورت نه ٿي ٿئي، تن لاءِ پڻ ڪلوروم فينيڪول جو حد کان وڌيڪ استعمال ڪيو ويو آهي.

سڄي دنيا ۾ ڪيترين خطرناڪ بيمارين جي جيوڙن ۾ اٺٺي بايوٽڪ دوائن لاءِ مزاحمت پيدا ٿي رهي آهي. جنهن جو مکيه سبب معمولي بيمارين لاءِ اٺٺي بايوٽڪ جو گهڻو استعمال ڪرڻ آهي. جيڪڏهن اٺٺي بايوٽڪ دوائن رستي زندگيون بچائڻيون آهن ته انهن جو اوس اڄ ئي استعمال گهڻو گهڻائو پوندو. جنهن جو مدار هن ڳالهه تي آهي ته، ڊاڪٽر، هيلٿ ورڪر ۽ عام ماڻهو پاڻ ان جو استعمال ڪيتريءَ ڏاهپ سان ڪرڻ چاهين ٿا.

ڪيترين معمولي بيمارين لاءِ اٺٺي بايوٽڪ ڏيڻ جي ضرورت نه ٿي ٿئي ۽ نه ئي ڏيڻ گهرجن. چمڙي جي معمولي بيماري لاءِ، عام طور تي هلڪو صابن ۽ پاڻيءَ يا گرم پاڻيءَ ۾ ڪپڙو پسنائي ٽاڪوڙ ڪرڻ يا مٿس جينشن وايوليٽ (gentian violet) مڪي ڇڏڻ سان ڪامياب علاج ڪري سگهجي ٿو (ص 371). ساهه جي معمولي تڪليفن جو بهترين علاج جهجهي مقدار ۾ پاڻيون پيئڻ، سٺو کاڌو کائڻ ۽ مڪمل آرام ڪرڻ آهي. دستن جي ڪيترين بيمارين ۾ اٺٺي بايوٽڪ ڏيڻ اجايون، پر رهندو نقصانڪار ثابت ٿي سگهن ٿيون. جڏهن ته وڌيڪ اهم ڳالهه گهڻيون پاڻيون پيئڻ (ص 155) ۽ جيئن ئي اهڙو ٻار کائڻ لائق ٿي وڃي تڏهن کيس جهجهو کاڌو ڪارائڻ آهي.

جسم جن بيمارين کي ڪاميابيءَ سان ختم ڪري سگهي ٿو تن لاءِ اٺٺي بايوٽڪ استعمال نه ڪجن، اٺٺي بايوٽڪ رڳو انتهائي ضرورت واريءَ حالت ۾ استعمال ڪجن.

اٺٺي بايوٽڪ دوائن جي معقول استعمال لاءِ وڌيڪ معلومات (Helping Health workers Learn) باب 19 ۾ پڙهو.